

Vereniging van
Nederlandse Gemeenten

**Brief aan de leden
T.a.v. het college en de raad**

informatiecentrum tel.
(070) 373 8393

uw kenmerk

bijlage(n)

betreft
Aandachtspunten voor
gemeentelijk cultuurbeleid

ons kenmerk
ECSD/U201400262
Lbr. 14/008

datum
11 februari 2014

Samenvatting

Cultuurbeleid Rijk en provincies

In deze ledenbrief informeren wij u over het cultuurbeleid van Rijk en provincies. Het gaat om bezuinigingen van ongeveer 23% per 2013, waarvan de gevolgen onlangs duidelijker zijn geworden. Het Rijk wil de gemeenten gaan binden aan strengere wetgeving op het gebied van openbare bibliotheken en erfgoed. Aan de andere kant is er sprake van stimulansen onder andere voor cultuureducatie binnen het onderwijs, de verbinding via cultuurcoaches tussen cultuur op school en daarbuiten en voor de deelname van arme kinderen aan cultuur. Over de actieve cultuurparticipatie in de vrije tijd heeft het Rijk mede namens de VNG advies gevraagd aan de Raad voor Cultuur.

Positie gemeenten

Wij belichten voorts de positie van de gemeenten, zoals deze ook door ons aan de orde is gesteld tijdens het Gemeentelijk Cultuurcongres van eind januari. Als hulpmiddel voor uw toekomstige beleid zenden wij u de publicatie 'De culturele stad' voorzien van een geactualiseerd ringenmodel voor culturele voorzieningen en nieuwe bouwstenen voor een bredere gemeentelijke aanpak.

Rol culturele instellingen

Culturele instellingen zoeken op dit moment naar een meer financieel en inhoudelijk draagvlak in de samenleving. Het heeft gevolgen voor hun bestuursstructuur. Vandaar dat er recent een nieuwe Governance Code Cultuur is verschenen. Wij zenden u een exemplaar daarvan, omdat u deze code kunt gebruiken bij uw subsidievoorwaarden. En de nieuwe situatie leidt ook tot het meer handen en voeten geven aan het cultureel ondernemerschap. In 2013 hebben wij een congres daarover georganiseerd en dit jaar maken wij een handreiking voor u.

Vereniging van
Nederlandse Gemeenten

Aan de leden

informatiecentrum tel. (070) 373 8393	uw kenmerk	bijlage(n)
betreft Aandachtspunten voor gemeentelijk cultuurbeleid	ons kenmerk ECSD/U201400262 Lbr. 14/008	datum 11 februari 2014

Geacht college en gemeenteraad,

Bij deze informeren wij u over het cultuurbeleid door Rijk en provincies, de positie van de gemeenten en de rol van culturele instellingen.

Cultuurbeleid Rijk en provincies

1. Rijk

1.1. Bezuinigingen

Het Rijk subsidieert activiteiten van landelijke betekenis en met name via de zes rijkscultuurfondsen ook experimenten en bijzondere projecten van instellingen en kunstenaars. Ook is het verantwoordelijk voor de eigen erfgoedcollectie. Volgens CBS-cijfers gaf het Rijk in 2011 € 954 miljoen netto uit aan cultuur. Per 2013 heeft het Rijk onevenredig daarop bezuinigd. Het betreft € 200,- miljoen oftewel ruim 20% aan directe kortingen. Bibliotheken en erfgoed zijn daarbij ontzien. Daarnaast gaat het om indirecte kortingsmaatregelen, die niet exact te becijferen zijn, maar tenminste nog eens 3% tot 8% betreffen.

- Directe kortingen

Minister Bussemaker van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) heeft de directe gevolgen eind december in een brief aan de Eerste Kamer op een rijtje gezet. Er zijn 81 instellingen uit de rijksbesteding verdwenen met name op het gebied van de beeldende en podiumkunsten. Bij het Fonds Podiumkunsten zijn 69 instellingen uit de subsidiëring gevallen, bij het Fonds Cultuurparticipatie zijn het er 13, bij het Filmfonds 5 en bij het Mondriaan Fonds 17. De minister stelt in haar brief dat de subsidiëring van 62 van deze 185 instellingen is overgenomen door provincies en/of gemeenten. Bovendien mogen de fondsen alleen nog bekostigen in activiteiten

en niet meer in de exploitatie van instellingen. Deze laatste moeten elders op zoek naar dekking daarvoor.

Wij hebben geconstateerd dat er sprake is van een ongewenste afwenteling op de mede-overheden, die ten koste gaat van hun eigen kerntaken. Voorts zijn er met name bij dans en opera gaten in de culturele infrastructuur ontstaan, ditzelfde geldt voor de presentatie-instellingen beeldende kunst. De spreiding van voorstellingen over ons land is geen subsidievoorwaarde meer. En talentontwikkeling krijgt ten onrechte niet langer structureel rijksmiddelen. Over dit laatste komt de minister nog met een brief. Er is een onevenwichtig beeld gekomen als het gaat om de subsidiëring van ondersteuning (niet langer ten behoeve van de kunsten) en festivals (sommige sectoren meerdere festivals en andere slechts één). Wij hebben meerdere keren tevergeefs om een noodreparatie van € 20 miljoen per jaar gevraagd mede gelet op het geld dat uit het gemeentefonds is gehaald voor door het Rijk te vervullen taken. En structureel om een evenwichtiger rijksbeleid en meer middelen per 2017.

- Indirecte maatregelen

Bij de zogeheten indirecte maatregelen gaat het met name om het verdwijnen van de Wet werk en inkomen kunstenaars en de speciale regeling voor musici en artiesten in de Werkloosheidswet, het beperken van het Muziekcentrum van de Omroep dat ook lokale podia bespeelt, het verlagen van de mogelijkheden tot cultureel beleggen en het slechts gedeeltelijk verlenen van loon- en prijssubsidie aan gesubsideerden. Ook het intrekken van de Investeringsimpuls Stedelijke Vernieuwing en het Fonds Economische Structuurversterking heeft gevolgen voor cultuur.

1.2. Wetgeving

- Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen

1. Op 17 januari jl. heeft de minister van OCW de ontwerp-wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen aan het parlement aangeboden, die in 2015 van kracht moet worden. De wet legt de Rijksrol in de landelijke digitale bibliotheek vast. Daarnaast reguleert de wet functies en activiteiten waaraan de lokale bibliotheek invulling moet geven om deel te nemen aan het landelijke netwerk. Over de hoofdlijnen van de wet hebben wij u geïnformeerd bij ledenbrief van 27 juni 2013 (Lbr.13/061 BAOZW/U201300846,

<http://www.vng.nl/files/vng/brieven/2013/20130627-lbr-bestuurlijke-afspraken-ob.pdf>)

2. Voor de tekst en informatie over aanpassingen op de consultatieversie die daarin zijn aangebracht zie het bericht daarover op het VNG net:

<http://www.vng.nl/onderwerpenindex/cultuur-en-sport/bibliotheekwerk/nieuws/digitale-bibliotheek-goede-ontwikkeling-overregulering-stelsel-ongewenst>

3. Wij spannen ons ervoor in dat de uitbreiding van de verplichte functies 'lezen, leren, informeren' uit de consultatieversie met 'ontmoeting en debat' en 'kunst en cultuur' ongedaan wordt gemaakt. Verder spannen we ons ervoor in het parlement geen extra verplichtingen oplegt om als gemeente een bibliotheek in stand te houden of op een bepaald niveau te subsidiëren.
<http://www.vng.nl/onderwerpenindex/cultuur-en-sport/bibliotheekwerk/brieven/ontwerp-wet-stelsel-openbare-bibliotheekvoorzieningen>

4. Wij verwachten dat het wetsontwerp door het parlement met voorrang en in elk geval voor de zomer zal worden behandeld. Wij zullen u daarna zo spoedig als mogelijk over de uitkomst informeren. Verder zal in de meicirculaire 2014 een mededeling worden gedaan over het bedrag dat olopend vanaf 2015 uit het gemeentefonds wordt genomen in verband met de centralisatie van e-content.

- Erfgoedwet

Thema's die men van rijkswege op het oog heeft voor de Erfgoedwet zijn onder andere de criteria voor aanwijzing van rijksmonumenten en roerend erfgoed, vervreemding en afstoting van publiek dus ook gemeentelijk bezit, verkoop van voorwerpen die thans vallen onder de Wet tot behoud van cultuurbezit (bescherming cultureel erfgoed in privaat bezit), de sturingsrelatie met de rijksmusea (wettelijke taak en financiën) en de kwaliteitsborging archeologie. Hierbij wordt de verhouding met andere wetten zoals de Omgevingswet bij monumenten in acht genomen. Het is thans nog onduidelijk of de Archiefwet in de nieuwe wet wordt geïntegreerd. Eind februari is er een informele consultatieronde. En vanaf medio maart volgt het officiële adviestraject van de minister van OCW richting de VNG, het IPO en de Raad voor Cultuur over de integrale concept-wetstekst.

1.3. Stimulansen

De beleidsspeerpunten van het Rijk zijn: cultuuronderwijs, creatieve industrie, talentontwikkeling en digitalisering (met name bij archieven en openbare bibliotheken). Ook de samenwerking tussen musea wordt gestimuleerd. Voor lokale overheden en instellingen is daarbij vooral het volgende van belang. Het cultuuronderwijs houdt een financiële en beleidsmatige stimulans via het Programma cultuureducatie met kwaliteit in het primair onderwijs, terwijl ook de Brede impuls combinatiefuncties inclusief de cultuurcoaches behouden blijven. Voorts heeft het Rijk besloten om de (afgeslankte) cultuurkaart en het vak culturele en kunstzinnige vorming in het voortgezet onderwijs te handhaven. In vervolg op convenanten op deelterreinen is in december 2013 het 'Bestuurlijk kader cultuur en onderwijs' gesloten tussen de bewindslieden van OCW, de PO-Raad, 33 grotere gemeenten en 11 provincies, die ook kleinere gemeenten bedienen. Voor Zuid-Holland wordt nog naar een oplossing gezocht. Het kader beoogt een structurele impuls te geven aan goed cultuuronderwijs en geldt voor tien jaar. Over de actieve cultuurparticipatie in de vrije tijd (dat wil zeggen amateurkunst, kunstzinnige vorming e.d.) heeft minister Bussemaker mede namens de VNG advies gevraagd aan de Raad voor Cultuur. Dit advies verschijnt komend voorjaar.

Minister Bussemaker van OCW spreekt in haar brief aan de Eerste Kamer van december 2013 ook over de gevolgen van de rijksbezuinigingen als het gaat om de toegankelijkheid van cultuur voor lagere inkomens. De reisafstand wordt volgens haar groter en mensen hebben ook door de crisis minder te besteden. Het kabinet probeert volgens haar mensen met lage inkomens zoveel mogelijk te ontzien en speerpunt is het tegengaan van armoede onder gezinnen met kinderen, zodat ook deze een goede start kunnen maken. Gemeenten kunnen hieraan bijdragen mede via de (extra) rijks gelden voor armoedebestrijding. Samenwerking met private partijen, zoals Vereniging Leergeld, Jeugdsportfonds en Jeugdcultuurfonds, is wenselijk en wordt van rijkswege gestimuleerd.

2. Provincies

De provincies hebben te maken gehad met een incidentele en structurele korting op het provincie-fonds. In het Algemeen kader interbestuurlijke verhoudingen cultuur tussen Rijk, IPO en VNG is vervolgens in 2012 het volgende afgesproken. Cultuur is een kerntaak van provincies waar dit de lokale belangen overstijgt. Zij zijn verantwoordelijk voor bovengemeentelijke coördinatie op regionaal niveau. Provincies zetten zich in voor de diversiteit en spreiding van culturele voorzieningen in de regio en zijn verantwoordelijk voor de financiering van provinciale collecties. Bij cultuureducatie spelen de provincies een rol in de tweedelijns ondersteuning, in het bevorderen van de kwaliteit door deskundigheidsbevordering en in de regionale spreiding. Provincies blijken dit Algemeen kader in de praktijk verschillend in te vullen.

Volgens CBS-cijfers gaven de provincies in 2011 € 329 miljoen netto uit aan cultuur. Volgens een recent Cebeon-onderzoek was het € 384 miljoen. Hierop is per 2013 23% oftewel € 90 miljoen bezuinigd. Er is op veel cultuursectoren gekort zoals podiumkunsten, cultuureducatie, amateurkunst, bibliotheken, musea, archeologie en monumenten

3. Recente cultuuronderzoeken

De cultuursector wordt, ook in internationaal perspectief, meer dan voorheen onder de loep genomen. Onlangs zijn er drie cultuuronderzoeken verschenen: de Cultuurindex, Cultuur in Beeld en Geven in Nederland. Meer informatie staat op de VNG-site, beleidsveld cultuur.

Positie van de gemeenten

1. Gemeentelijk Cultuurcongres

Gemeenten zijn de grootste subsidiënt van cultuur. Zij gaven volgens het CBS in 2011 € 1736 miljoen netto uit aan cultuur en hebben tot op heden slechts ongeveer 4% daarop bezuinigd. Maar u staat, zoals bekend, voor een moeilijke opgave gelet op taakverzwaringen en kortingen op te decentraliseren taken en op het gemeentefonds. Daarnaast zijn er bedreigingen door de boven-genoemde cultuurbezuinigingen van Rijk en provincies, terwijl veel burgers niet meteen

prioriteit geven aan cultuur. Dit is door ons ook gemeld tijdens het vierjaarlijkse Gemeentelijk Cultuurcongres voor het culturele veld en de gemeenten, dat eind januari door belangenorganisatie Kunsten '92 is georganiseerd aan de vooravond van de gemeenteraadsverkiezingen. Maar cultuur houdt een eigen waarde en wij zien ook nieuwe kansen voor verbindingen op educatief, economisch, sociaal en fysiek terrein, waarbij we enkele voorbeelden hebben genoemd. Kunsten '92 heeft agenda's met tips voor het toekomstige gemeentelijke cultuur- en erfgoedbeleid aan u gezonden. En tijdens het congres is dieper ingegaan op de relatie van cultuur met onderwijs, economie, het sociale domein en de stedelijke ontwikkeling. De inleidingen en verslagen staan op www.kunsten92.nl, nieuwsbericht van 4 februari 2014.

2. Publicatie 'De culturele stad'

Een hulpmiddel voor uw toekomstige beleid is de publicatie 'De culturele stad', bekostigd door het Cultuurfonds BNG en de VNG. Deze bevat een lichte actualisering van het veel toegepaste ringenmodel voor gemeentelijk cultuurbeleid. Dit handelt over de culturele voorzieningen in groepen gemeenten van drie verschillende groottes met respectievelijk een kernachtig, uitgebreid en veelomvattend beleid. En de handreiking schetst nieuwe bouwstenen voor lokaal cultuurbeleid in den brede. Het gaat om een mengpaneel met de volgende elementen: een overheid met ambitie, een pluriform cultuuraanbod, productieklimaat en talentontwikkeling, clusters en netwerken, stedenbouwkundige kwaliteit en diversiteit met in het hart het culturele erfgoed. Elke gemeente ontvangt een exemplaar gratis via de VNG, meer exemplaren zijn desgewenst tegen betaling te bestellen via www.voc-uitgevers.nl.

Rol van culturele instellingen

Culturele instellingen zoeken op dit moment naar een breder financieel en inhoudelijk draagvlak in de samenleving. Dit heeft te maken met slinkende financiën door een terugtrekkende overheid en het gaat in veel gevallen vanwege de crisis ook om minder gevers en gebruikers. Het heeft gevolgen voor hun structuur en hun ondernemerschap.

1. Governance Code Cultuur

Op 14 oktober jl. is de geactualiseerde Governance Code Cultuur van de onafhankelijke Stichting Cultuur-Ondernemen gepresenteerd, die niet alleen voor instellingen maar ook voor bekostigende overheden relevant is. De VNG heeft zitting in het Comité van Aanbeveling en wij raden u aan de Code op te nemen in de subsidie-afspraken met uw culturele instellingen, zoals wij dat ook zullen doen in onze modellen. De Code gaat vooraf aan vergelijkbare wetgeving.

- Financiën en organisatie

Een nieuwe Code is van groot belang in deze tijd waar van culturele instellingen wordt verwacht dat zij ondernemend zijn met alle bijbehorende risico's van het

mengen van publieke en private middelen. Het is derhalve allereerst noodzakelijk dat de diverse opdrachten en activiteiten goed afgebakend zijn. En de financiële verandering zou voorts gepaard moeten gaan met een organisatorische herbezinning. Het gaat daarbij met name om de bevoegdheden en onderlinge relaties van de raad van toezicht en directeur/bestuurder (of van bestuur en directie).

- Negen principes

Bij het antwoord op de vraag of een instelling adequaat functioneert kunnen de negen principes van de Code gebruikt worden. Het betreft inzicht in de naleving ervan en het daarbij gekozen besturingsmodel. Het gaat om de taak/werkwijze en rechtspositie/bezoldiging van de directeur/bestuurder. Daarnaast moeten er afspraken zijn over de taak/werkwijze, deskundigheid/diversiteit/onafhankelijkheid en inzet/vergoeding van de raad van toezicht. Er moet sprake zijn van onafhankelijkheid, dus geen tegenstrijdige belangen en nevenfuncties. Tot slot zijn goed financieel toezicht en risicobeheer onontbeerlijk.

Elke gemeente ontvangt een exemplaar van de Code gratis via de VNG, meer exemplaren zijn desgewenst te bestellen of te downloaden via www.cultuur-ondernemen.nl.

2. Cultureel ondernemerschap

Cultureel ondernemerschap lijkt hét toverwoord in tijden van bezuinigingen op kunst en cultuur. De Federatie Cultuur is heeft aan het Rijk gemeld dat gemeenten dit eerder belemmeren dan stimuleren. De VNG heeft deze handschoen opgepakt.

- Deelcongres cultuur 2013

Bij het deelcongres 'Cultuur en gemeenten: samen een hele nieuwe onderneming' van de VNG en de Federatie Cultuur tijdens het VNG-Jaarcongres op 4 juni 2013, kwamen diverse mogelijkheden voor cultureel ondernemerschap aan de orde. Uitgangspunt is dat gemeenten, culturele instellingen en kunstenaars samen de burgers en bedrijven (nog) beter moeten bereiken. De volgende aspecten zijn hierbij lokaal aan de orde: kostenreductie of beleidsstrategie, schaven of kiezen, vrijheid of verantwoording, ondernemers- of overheidsrisico, nieuwe gemeentelijke stimulansen en niet langer lokale belemmeringen. Een gemeente liet zien cultureel ondernemerschap te ondersteunen via een revolverend fonds en minder regels. Een andere gemeente heeft nieuwe horeca-concepten en verdienmodellen geïntroduceerd. In algemene zin geldt dat leiderschap in de cultuur een belangrijk element is. Diverse culturele instellingen zoals een centrum voor de kunsten, museum en schouwburg toonden hun inspanningen. En de Stichting Cultuur-Ondernemen vertelde hoe zij instellingen en kunstenaars kan helpen. De inleidingen en het verslag staan op www.vng.nl, beleidsveld cultuur, nieuwsbericht van 25 juni 2013.

- Handreiking 2014

De bevindingen van het deelcongres worden in 2014 uitgediept in een handreiking via een samenwerking van de VNG met de Stichting Cultuur-Ondernemen en de Federatie Cultuur en

met financiële steun van het ministerie van OCW. We schetsen een algemeen beeld over cultureel ondernemerschap en het landelijke stimuleringsbeleid terzake.

Bij de lokale instellingen gaat het om zaken als: missie gericht op omgeving en nieuwe stakeholders; good governance, leiderschap; competentie- ontwikkeling ondernemerschap medewerkers; nieuwe producten en diensten ontwikkelen gericht op bestaand en nieuw publiek, op bedrijven, andere organisaties en op gemeentelijke vraagstukken; aanboren nieuwe financieringsbronnen (crowd funding, huurders, sponsors e.d.) en ontwikkelen van een nieuwe financieringsmix (zoals eigen inkomsten, lenen, uitgeven aandelen); marketing en branding; relatiebeheer via vergroting lokale draagvlak en netwerkvorming; zelfstandig en via benchmarking prestatie-indicatoren ontwikkelen en inzichtelijk maken; goed opdrachtneemerschap.

Voor de gemeenten kan het gaan om elementen als: competentie-ontwikkeling ondernemerschap bij bestuurders/ambtenaren; een heldere rol en positie innemen in relatie tot de culturele instelling;

duidelijke afspraken waar verantwoordelijkheid van gemeente/instelling begint en eindigt; ontwikkelen van indicatoren voor het zelfverdienend vermogen van de instelling; heldere, haalbare en meetbare doelstellingen formuleren; eenvoudige en minder regelgeving/vergunningenstelsel; instellen leen/borgstellingsfaciliteit in een revolving fund, fungeren als intermediair tussen andere sectoren zoals bedrijfsleven, zorg en onderwijs en het culturele veld; verbinding mogelijk maken tussen privaat en publiek geld; promotie eigen culturele veld; goed opdrachtgeverschap.

Wij nemen aan u hiermee inzicht te hebben gegeven in actuele ontwikkelingen en bruikbare hulpmiddelen. Over een aantal onderwerpen ontvangt u in de loop van dit jaar nog meer gedetailleerde ledenbrieven of handreikingen.

Hoogachtend,

Vereniging van Nederlandse Gemeenten

J. Kriens

Voorzitter directieraad

Deze ledenbrief staat ook op www.vng.nl onder brieven.